

Monumentnummer*: 516466

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82739/199

Woonplaats* Leeuwarden
Gemeente* Leeuwarden
Provincie* Fryslân

Locatiennaam Leeuwarden
Locatieomschrijving Binnenstad

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Leeuwarden	B			5257
Leeuwarden	B			5258

Omschrijving**

Inleiding

Voormalig bankgebouw in een beheerste Amsterdamse Schoolstijl in 1919-1921 gebouwd op de hoek van de Nieuweweg en de Weaze naar ontwerp van Geert Stapenséa.

Op de hoek van de in het midden van de negentiende eeuw na de ontmanteling van de stadsverdedigingswal gevormde Nieuweweg is in 1881 een bankgebouw in neorenaissance-stijl, ontworpen door H.H. Kramer voor Gebroeders Mispelblom Beyer gebouwd. Meteen na de Eerste Wereldoorlog fuseerde dit huis met de Fa. Ten Cate, de Friesche Handelsbank en Feddema's Bank in Leeuwarden en Alma Fennema's Bank in Sneek. De nieuwe combinatie zou Friesche Bank gaan heten en gaf architect Geert Stapenséa de opdracht om een gebouw te ontwerpen op dezelfde plaats op een ruimer kavel omdat door grondruil met de gemeente het bouwterrein kon worden uitgebreid. Tot dat moment hadden de vele bankgebouwen die in Leeuwarden sedert de jaren-1870 waren verrezen een eclectisch of neo-rennaissance karakter. De nieuwe Friese Bank brak met die traditie met het vroegste, in Amsterdamse School-trant vormgegeven pand in Friesland.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Stapenséa, geboren in 1877 in Menaldum, was in die tijd als architect in Sneek gevestigd. In Leeuwarden was hij docent aan de mts en heeft daar veel invloed op zijn studenten uitgeoefend. Hij doceerde er niet alleen bouwkunde, maar besteedde ook aandacht aan stedenbouw. Zo heeft hij met zijn studenten gewerkt aan een uitbreidingsplan van de gemeente; invloeden daarvan hebben gestalte gekregen in de buurten aan weerszijden van de Bleeklaan. In die buurt, aan en nabij het Cambuursterpad, heeft hij met architect Hendrik Kramer voor Woningvereniging Leeuwarden een complex van 193 arbeiderswoningen ontworpen dat in 1982-'83 weer gesloopt is. Overigens had Stapenséa zijn werkterrein vooral in Sneek. Zijn Waterloo heeft hij gevonden in de bouw van een gigantische beetwortelsuikerfabriek in Franeker. Belastingsschulden dreven hem op de vlucht en in het bevolkingsregister geeft aan dat hij in 1922 naar Osnabrück afgereisd is. Er is niets meer van hem vernomen.

De Friesche Bank is lange tijd bankgebouw gebleven, ook nadat de bank overgenomen is door de Amsterdamse Bank, later ABN/Amro. In 1995 is de bank vertrokken en is er een schoonheidssalon en fitnesscentrum ingekomen. Daarvoor is het intussen al een paar keer gemoderniseerde interieur stevig verbouwd.

Beschrijving EXTERIEUR: Het bankgebouw is verrezen op een onregelmatige plattegrond met twee hoofd vleugels aan Nieuweweg en Weaze, op de hoek flink afgesnoten, van een souterrain, twee hoge bouwlagen, een mezzanine hoog en met een zeer hoge schildkap. De westelijke vleugel verbreed zich wigvormig naar het noorde toe. Tussen de vleugels is een lager element van souterrain (waarin de kluizen en archiefruimte) en beletage met een platdak gebouwd. Aan de achterzijde is een langgerekte achterplaats onbebouwd gebleven, van de Blokhuissteeg afgegrensd door een hoge gemetselde muur. De hoge plint met aan de voorzijde liggende souterrainvensters en aan de Weaze dezelfde vensters die met het dalen van de kade in hoogte toenemen is gemetseld van een grijsgele baksteen. Dan volgt een een brede band van glad afgewerkte donkere natuursteen, bij de afsnuiting voorzien van de naam Muntenburg en naast de ingang voorzien van de namen van twee bankinstellingen. Het opgaand muurwerk is verder van naar appelbloesem neigende gele, gemêleerde en iets gesinterde baksteen. Bij de mezzaninevensters is dit muurwerk in een drievoudige vertanding uitgemetseld tot een stevige daklijst die afgedekt wordt met een natuursteenlijst, voorzien van een rechthoekig blokkenprofiel. Grote reeksen rechtgesloten vensters met stalen ramen met zandstenen onderdorpels. De souterrainvensters zijn voorzien van traliehekken, de volledige bouwlagen van tienruitsvensters en de mezzanine van kleine liggende vensters met ruitvormige roedenverdeling. Alle, behalve de souterrainvensters worden gedekt door vertikaal gemetselde ontlastingen met gevarieerd gedecoreerde hoekneggen van zandsteen. De decoraties zijn van uiteenlopende abstracte patronen, dubbele ruiten, zigzagvormen, vierkante, schijven en dergelijke. In het midden van de hoofdgevel achter de trapstoep de ingangspartij, die beide niet origineel meer zijn. Dat is de zware gemetselde omlijsting met de bekronende wenkbrauw-vormige latei van zandsteen wel. De latei is voorzien van beeldwerk van eikenbladeren en uiltjes met boeken met de opschriften: `Dant fidem bonus' en `Digni fide bonorum' (een citaat naar Cicero: Zij geven vertrouwen aan de goeden - en zij zijn het vertrouwen van de goeden waard). De regelmatige vensterreeksen worden aan beide straatgevels op twee plaatsen door brede muurdammen onderbroken die drager zijn van waterpijpen met onder de goot natuurstenen verlaatbakken, gehouwen met kikkers en aan de onderzijde hoge, geprofileerde, kokervormige beschermingen van graniet. Het is nog niet gedocumenteerd wie verantwoordelijk is voor het ontwerp van het beelhouwwerk dat door de firma Arends te Leeuwarden is uitgevoerd. In de oevrelijst van Lambertus Zijl is aangegeven dat hij voor een bankgebouw in Leeuwarden werk heeft geleverd. Omdat geen ander (voormalig) bankgebouw voor dit werk in aanmerking komt, is het waarschijnlijk dat het deze bank betreft. De schildkap is gedekt met blauw geglazuurde Hollandse golfpannen. Op de nok staan golflijsten met slakkenhuisvormige hoekornamenten van blauw geglazuurde terracotta. Aan de noordoostelijke hoek van de oostvleugel is een zware en hoge, vierkante schoorsteenpijp gemetseld.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

INTERIEUR: Van het oorspronkelijke interieur is niet veel meer bewaard, met uitzondering van de kluisruimten in het souterrain, de hoge kap met zware spanten en een boeiende samengestelde structuur in de westelijke, gerende vleugel en de trappenhal achter de westelijke vleugel. Deze trappenhal in in nagenoeg oorspronkelijke staat: de ruimte wordt verlicht door een zeer groot, uitbundig in art deco-stijl versierd gebrandschilderd venster met het wapen van Friesland, vervaardigd door atelier W. Bogtman Haarlem. De trap in kwarten en het trapsgat op de verdieping zijn voorzien van een thans dichte balustrade. Onder de beplating zijn nog de in art deco ruitvormen half opengewerkte vakken aanwezig. Het trappenhuis in de zuidelijke vleugel is geheel vernieuwd. Overigens is op sommige plaatsen de oude indeling nog wel af te lezen, maar op andere plaatsen is deze volslagen veranderd. In het souterrain liggen de oorspronkelijke vloeren van zwarte en witte tegels (15 x 15) in diverse patronen en de kluisruimten zijn nog intact, compleet met kluisdeuren en traliehekken.

WAARDERING

Voormalig bankgebouw van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch belang vanwege

- het kenmerkende bank-karakter, representatief, degelijk en gesloten, dat het gebouw uitstraalt in een ingetogen Amsterdamse School-stijl die voor de bouwtijd als progressief kan worden beschouwd;
- de bijzondere plaats die dit pand inneemt in het oeuvre van architect Stapenséa, die in die tijd veel invloed had op een nieuwe generatie architecten;
- de prominente stedenbouwkundige plaats op een hoek aan de zuidelijke binnenstadsrand en de binnengracht van de Weaze.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Handel en kantoor

Functie

Bankgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument